

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ЛІКУВАЛЬНОЇ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи КорOs1-M20z
спеціальності
016 Спеціальна освіта
Кричківська Людмила Олексіївна

Керівник:
Рудзевич І.Л., кандидат
психологічних наук,
доцент кафедри
психолого-медико-педагогічних
основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ.....	6
1.1. Основні етапи і стадії фізичного розвитку організму людини.....	6
1.2. Особливості фізичного виховання дітей з ДЦП.....	13
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛФК В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ.....	26
2.1. Методи та аналіз результатів дослідження фізичного розвитку дітей із ДЦП.....	26
2.2. Застосування арт-терапевтичних методик під час занять з ЛФК.....	35
2.3. Особливості проведення занять з ЛФК у процесі фізичного виховання дітей з ДЦП.....	42
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність проблеми полягає в тому, що спеціальні заклади разом із батьками вирішують завдання виховання дітей з особливими освітніми потребами, їхнього розвитку. Ефективність їх розв'язання можлива лише за умови співпраці на засадах партнерства, комплексного підходу до організації навчання та корекційно-виховної роботи.

На сьогоднішній день проблема лікування та реабілітації дітей з органічними ураженнями центральної нервової системи, а також створення для них інклюзивного середовища — одне з невирішених питань у сфері медицини, освіти та соціального забезпечення. Дитяча інвалідність в Україні, згідно статистики МОЗ, представлена на 60–70% саме такими порушеннями. При цьому саме ДЦП є найпоширенішим захворюванням.

Одним з основних елементів майже будь-якої програми лікування та реабілітації є ЛФК та інші види терапії, засновані на русі – кінезотерапія, Бобат-терапія, Войта-терапія та інші.

Дослідженням проблеми допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема дітей з ДЦП займалися М. Б. Ейдинова, Є. І. Кириченко, Р. Я. Абрамович-Лехтман, М.В. Іпполітова, К. О. Семенова, О. М. Мастюковій, М. Я. Смугліну, О.І. Бондарчук, Г.Ф. Апанасенко, А.Г. Ринкова, Е. С. Калижнюк, О. Л. Раменській, В. Ю. Кожевниковій та інші.

Сучасними дослідниками (М. В. Іпполітова, Е. С. Калижнюк, Н. В. Симонової, І. І. Мамайчук, І. Ю. Левченко) розроблено методичне забезпечення заходів, що входять в програми ранньої допомоги дітям з руховими порушеннями. Розроблена програма ранньої допомоги таким дітям в обов'язковому порядку передбачає активну участь усіх членів сім'ї, а батьки розглядаються як повноправні члени міждисциплінарної команди фахівців. При розробці ППР враховуються не тільки запити батьків, але і конкретні умови життя сім'ї, а також ресурси, які сім'я може використовувати в процесі реалізації програм ранньої допомоги [35, 40].

Зауважимо, що ґрунтовне та різноспрямоване наукове вивчення засобів фізичного виховання дітей з ДЦП шляхом проведення занять з лікувальною фізичною культурою недостатньо досліджене та не охоплює всі проблеми реабілітації фізичного розвитку таких дітей. Тому актуальність даної проблеми, її недостатня теоретична розробка зумовили вибір теми дипломної роботи магістра: «Особливості проведення занять з лікувальної фізичної культури в процесі фізичного виховання дітей з дитячим церебральним паралічем».

Мета дослідження: здійснити теоретичний аналіз та емпіричне дослідження занять з ЛФК в процесі фізичного виховання дітей з ДЦП.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури щодо з'ясування стану розробленості проблеми дослідження.
2. Охарактеризувати ЛФК, що використовуються для покращення фізичного розвитку дітей з ДЦП.
3. Описати особливості застосування арт-терапевтичних методик під час занять з ЛФК.

Об'єкт дослідження: фізичний розвиток дітей з ДЦП.

Предмет дослідження: застосування ЛФК в процесі фізичного виховання дітей з ДЦП.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, порівняння і узагальнення матеріалів досліджень з проблеми дослідження; емпіричні – спостереження; статистичні – математична обробка експериментальних даних.

Місце проведення дослідження: Кам'янець-Подільський навчально-реабілітаційний центр Хмельницької обласної ради, обсяг вибірки 14 дітей.

Практична значення роботи: здобуті результати можуть бути використані для роботи з дітьми з ДЦП.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на звітних наукових конференціях студентів та магістрантів

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2021 р.; за результатами роботи опублікована стаття.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел. Робота містить одну таблицю.

ВИСНОВКИ

1. Рівень фізичного розвитку в дитячому віці є одним з об'єктивних показників стану здоров'я. Руховий розвиток дітей має великий вплив на загальний розвиток, а саме - на формування мовлення, психічний розвиток, розвиток інтелекту та аналізаторних систем. Обмеження м'язової діяльності призводить до труднощів в опануванні певними навичками.

2. Фізичне виховання дітей із церебральним паралічем відрізняється своєрідністю. Основною метою є розвиток рухових функцій дитини та корекція їх порушень. Моторний розвиток при ДЦП не просто сповільнений, а й порушений. У основі фізичного виховання цих послідовна стимулювання моторного розвитку з урахуванням специфічних порушень, притаманних різних клінічних форм захворювання.

3. Близько 70% дітей із ДЦП - учнів початкових класів - мають різні порушення фізичного розвитку і порушень постави.

4. Лікувальна фізична культура є одним з найбільш ефективних і популярних засобів реабілітації дітей з церебральним паралічем різних форм. Головними цілями ЛФК при ДЦП є: зниження гіпертонусу м'язів, поліпшення координації, збільшення амплітуди рухів в суглобах, тренування ослаблених м'язів, закріпленню правильних рухових стереотипів.

5. Система вправ ЛФК при ДЦП передбачає ремісійний процес тільки при регулярному виконанні. Розклад програми тренувань повинно включати заняття дозвілля хворого щодня, день у день. Тільки регулярна гімнастика і постійні заняття зможуть повернути фізіологію хворої дитини в більш або менш прийнятну форму. Тому нехтувати щоденної періодичністю комплексної терапії церебрального паралічу не можна.

6. Соматометричні показники фізичного розвитку хлопчиків і дівчат початкових класів, які протягом року додатково до занять фізичною культурою, ЛФК, виконували розроблений комплекс вправ на похилих поверхнях та веселі руханки із веселим музичним супроводом у позаурочний

час, в порівнянні з дітьми контрольної групи, були кращими. Вони швидше росли, більш суттєво збільшувалась їх маса тіла, кращими були показники масо-зростового і плечового індексів.

Здійснене дослідження відкриває перспективи для подальшої розробки та вивчення проблеми реабілітації дітей із ДЦП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арєф'єв В.Г., Єдинак Г.А. (2002), Фізична культура в школі молодому спеціалісту. 2-е вид. перероб. доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 384 с.
2. Бадалян Л. О., Журба Л. Т., Тимонина О.В. Детские церебральные параличи. Киев : Здоровье, 2008. 327 с.
3. Бальсєвіч В.К. Дослідження локомоторної функції в постнатальному онтогенезі людини. 2014 р. 38 с.
4. Гельбак А. М. Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 50 с.
5. Гельбак А. М. Музикотерапія як фактор психокорегування. *Простір арт-терапії*: [Зб. наук. праць] / УМО, 2017, ВГО «Арттерапевтична асоціація», 2017; [Редкол.: Лушин П. В., Чуприкова А. П. та ін.]. К.: Золоті ворота, 2017. Вип. 2 (22). С. 16–26.
6. Губерт К.Д. Гімнастика та масаж в ранньому віці. 2012 р. 127 с.
7. Гурєвич М.О. Детские церебральные параличи. В кн.: Учебник нервных болезней. Т. 2. / Под. ред. М.Б.Кроль, М.С.Маргулис и Н.И.Проппер. Изд. 2-е, испр. и доп. М.-Л.: Наркомздрав СССР. Гос. издат-во биол. и мед. лит-ры, 1937. С. 415–434.
8. Детский церебральный паралич / Под ред. П.Я. Фищенко. СПб.: Питер, 1974. С. 33–48.
9. Детский церебральный паралич: [хрестоматія] / [сост.: Л. М. Шипицына, И. И. Мамайчук]. СПб. : Изд-во «Дидактика Плюс», 2003. 520 с.
10. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі. Методичні рекомендації фахівцям з організації та впровадження інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями функцій

опорно-рухового апарату. Навчально-методичний посібник / за заг. наук. ред. Шевцова А.Г. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 200 с.

11. Дубровский В. Й. Лечебная физическая культура. М. : Владес 516 с.

12. Єдинак Г.А. Фізичне виховання дітей з церебральним паралічем : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2009. 394 с.

13. Єпіфанов В. А. Медична реабілітація: Керівництво для лікарів. За редакцією В. А. Єпіфанова. М : МЕДпрес-інформ, 2005. С. 134-141.

14. Иваницкая И.Н. Детский церебральный паралич / Под. ред. И.А.Скворцова. М.: Тривола, 1993. С. 41–65.

15. Ипполитова М.В., Чернобровкина Е.Д. Педагогам и воспитателям о детях с отклонениями в развитии: Методическое пособие. М., 1994. 252 с.

16. Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г., Романенко О.В. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі. Навчально-методичний посібник. К.: Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи АПН України, 2003. 155 с.

17. Іполітова М. В. Бабенкова Р. Д. Мастюкова Є. М. Виховання дітей з ДЦП 2003 р. 19 с.

18. Ісанова В.А. Корекція рухових порушень в пізній резудальній стадії ДЦП. 2005 р.

19. Качмар О.О. Основи інтенсивної реабілітації. Статика та моторика у хворих ДЦП та їх динаміка в результаті лікування. 2012 р. С. 64-66.

20. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. Речь, 2007. 336 с.

21. Киселева М. Арт-терапия в работе с детьми : Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. СПб. : Речь, 2006. 160 с.

22. Козленко М.П. Теорія і методика фізичного виховання. / М.П. Козленко. – Київ: Теорія і методика фізичного виховання, 2014. с. 78
23. Комплексна реабілітація хворих на ДЦП. ЛФК при ДЦП. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин: Збірник наукових статей.* 2019. С. 243-249
24. Левченко И.Ю., Приходько О.Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2001. 192 с.
25. Мамайчук И. И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. СПб.: Речь, 2006. 400 с.
26. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика. М.: ВЛАДОС, 1997. 304 с.
27. Малер А Р. «Досвід організації реабілітаційного центру для дітей з інвалідністю.» 2017 р.- 47-50 с.
28. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складним и порушеннями психофізичного розвитку / Укладач Н. Квітка. К. : 2013. 82 с.
29. Медична біологія. За ред. В.І.Пішака, Ю.І. Банори. Підручник. Вінниця : Нова книга, 2009. С. 22-33
30. Мушкевич М. І. Психологічні особливості практичної роботи з дітьми, хворими на ДЦП. *Вісник Одеського національного університету.* Одеса, 2009. Т.14. Вип. 6: Психологія. С. 65–71.
31. Особенности психофизического развития учащихся специальных школ с нарушениями опорно-двигательного аппарата / Под ред. М.А. Ипполитовой. М. 1985. С. 3–100.
32. Павелків Р. В. П 12 Вікова психологія: підручник. Вид. 2-е, стер. К. : Кондор, 2015. С. 19-84.
33. Пропедевтична педіатрія : підручник для студ. вищ. мед. навч. закладів / В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко [та ін.] ; за ред. проф. В. Г. Майданника. Вінниця : Нова Книга, 2012. С. 96-143.

34. Пономарьова Е. Е. Перспективи використання музикотерапії в оздоровленні дітей з ДЦП. *Педагогічні технології формування культури здоров'я особистості* : зб. ст. (матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених і студ) ; Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. 11 квіт. 2014 р. Чернігів : ЧНПУ, 2014. С. 82–85.
35. Рання допомога дітям з обмеженими можливостями здоров'я. URL: <http://psih.pp.ua/rannya-dopomoga-dityam-z-obmejenimi-mojlivostyami-zdorovyua-pidruchnik-onlayn.html>.
36. Ріст і розвиток людини. За редакцією професора В.С.Тарасюка. Київ : "Здоров'я", 2002. 272 с.
37. Реабілітація та ЛФК дітей-інвалідів з ДЦП: обладнання, тренажери. URL: <https://inkluzia.com.ua/reabilitatsiya-ta-lfk-ditey-invalidiv-z-dtsp-obladnannya-trenazheri/>.
38. Ринкова А.Г. Гігієна і здоров'я. / А.Г. Ринкова. – Київ: «Гігієна і здоров'я», 2017. С. 69.
39. Семёнова К. А. Детские церебральные параличи. Минск: Слово, 2001. 97 с.
40. Семёнова К.А., Махмудова Н.М. Медицинская реабилитация и социальная адаптация больных детским церебральным параличом. Ташкент: «Медицина», 1979. 488 с.
41. Седнева В. О. Основи корекційної роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку : методичні рекомендації / В. О. Седнева. Миколаїв : ОІППО, 2011. 36 с.
42. Тейлор Д., Грин Н., Стаут У. Биология : В 3-х т. Т. 3 : Пер. с англ. /Под ред. Р. Сопера. 3-е изд., М. : Мир, 2010. 451 с.
43. Фізичний розвиток дітей з ДЦП. URL: <https://uwm.com.ua/fizichnij-rozvitok-ditej-z-dcp/>.
44. Финни Н. Р. Ребенок с церебральным параличом. Помощь, уход, развитие / Пер. с англ. Ю. В.Липес, А. В.Снеговской / Под ред. и с предисл. Е. В.Клочковой. М.: Теревинф, 2001. 336 с.

45. Чеботарьова О. В., Гладченко І. В. Багатоаспектність корекційно-розвивальної роботи в освітніх закладах для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. № 1 (81). С. 21–30.
46. Чеботарьова О.В., Коваль Л. В., Данілавічюте Е. А. Дитина із церебральним паралічем. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
47. Шевцов А. Г. Сучасні міждисциплінарні підходи до етапної комплексної реабілітації дітей із церебральним паралічем. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 23. С. 281–285.
48. Шипицина Л.М., Мамайчук И.И. Детский церебральный паралич. СПб.: Изд-во «Дидактика Плюс», 2001. 272 с.
49. Энциклопедический справочник. Медицина и здоровье. М.: Медицина, 2004. 464 с.
50. Яковлева С. Д. Системний підхід до питань реабілітації дітей з дитячим церебральним паралічем. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Збірник наукових праць. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 23. С. 421-424.*
51. Яковлева С. Д. Стан вищих психічних функцій і працездатність дітей, хворих на ДЦП. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2009. №6 (8). С 303-310.
52. Яценко К.В. Дитячий церебральний параліч: етіопатогенез, клініко-нейрофізіологічні аспекти та можливості неврологічної реабілітації. *Український неврологічний журнал*. 2015. № 2. С. 19–24.
53. Taylor A. J., Menz H. B.; Keenan A. N. Effects of experimentally induced plantar insensibility on forces and pressures under the foot during normal walking // *Gait Posture*, 2004, vol. 20, № 3. P. 232-244